

• STOP ECOCIDE FOUNDATION •

Standpunt ten aanzien van de herziene EU-richtlijn inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht.

Versterking van het internationale en Europese juridische kader in de context van milieumisdrijven: erkenning van "ecocide" als essentieel beschermmiddel tegen de ergste vormen van schade.

"Als criminaliteit grenzen overschrijdt, moet rechtshandhaving dat ook doen. Als de rechtsstaat niet alleen in één land wordt ondermijnd, maar in vele, dan kunnen degenen die de rechtsstaat verdedigen zich niet beperken tot louter nationale middelen." Kofi Annan, voorwoord bij het VN-verdrag inzake grensoverschrijdende georganiseerde misdaad (2000).

Ecocide /'i:kəʊsaɪd/ zelfstandig naamwoord, etymologie: Grieks **oikos** (thuis) en Latijn **caedere** (doden)

In het kader van de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht wordt de internationale gemeenschap, met inbegrip van de EU, geconfronteerd met twee zeer grote uitdagingen.

De eerste is de uitdaging om adequaat te reageren op de snelle stijging van het aantal milieudelicten, een stijging die er volgens Eurojust¹ voor heeft gezorgd dat milieucriminaliteit de vierde grootste criminele sector ter wereld is geworden, even lucratief als drugshandel. Onderzoekers hebben namelijk vastgesteld² dat de bestaande milieucriminaliteitsnetwerken vaak dezelfde netwerken zijn die betrokken zijn bij ernstige misdrijven zoals drugs- en mensenhandel, witwassen van geld en ernstige corruptie.

De rechtshandhaving in deze sector laat echter veel te wensen over, onder andere vanwege het feit dat veel milieudelicten niet als "ernstig" worden geclassificeerd en omdat de rechtshandhavende instanties vaak onvoldoende zijn opgeleid om deze misdrijven te onderzoeken en vervolgen.

De tweede uitdaging is het ontbreken van strafbepalingen voor de vele uiteenlopende gevallen van **ernstige** en **omvangrijke** of **langdurige schade** aan het milieu (in toenemende mate aangeduid als "**ecocide**"), schade die vaak optreedt als neveneffect van industriële

¹ <https://www.eurojust.europa.eu/publication/report-eurojusts-casework-environmental-crime>

² <https://earthleagueinternational.org/environmental-crime/>

praktijken die, alhoewel gevaarlijk, bij wet zijn toegestaan, of die het resultaat is van schending van milieuregels of nalatigheid bij de naleving van veiligheidsprotocollen.

In veel gevallen is dergelijke schade grensoverschrijdend in precies die betekenis die aan grensoverschrijdende misdrijven wordt gegeven in artikel 3, lid 2, onder a), b) en d), van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad³, d.w.z. de schade:

- doet zich voor op het grondgebied van meer dan één staat;
- doet zich voor op het grondgebied van één staat, maar een aanmerkelijk deel van de voorbereiding, planning, leiding of controle van/over de handelingen die tot de schade leiden vinden plaats in een andere staat;
- doet zich voor op het grondgebied van één staat, maar heeft aanmerkelijke gevolgen in een andere staat.

De hierboven genoemde uitdagingen doen zich bovendien voor in de zeer zorgwekkende context van de onderling samenhangende mondiale crises van klimaatverandering, milieuvervuiling en biodiversiteitsverlies, die volgens recente internationale rapporten⁴ onmiddellijk moeten worden aangepakt, willen wij de menselijke beschaving in stand kunnen houden zonder ernstige of zelfs onomkeerbare schade, massamigratie en voedselcrises.

Ook is er een rechtstreeks en oorzakelijk verband tussen de genoemde uitdagingen en deze wereldwijde crises, aangezien de vernietiging of verdwijning van koolstofreservoirs en belangrijke soorten (bijvoorbeeld als gevolg van ontbossing, stroperij en illegale handel), net als ernstige bodem-, water- en luchtverontreiniging, rechtstreeks bijdragen aan de instorting van ecosystemen en klimaatverandering.

In het licht van het bovenstaande kan de noodzaak om de internationale en Europese juridische kaders te verbeteren niet duidelijker zijn, en de herziening van de Europese milieucriminaliteitsrichtlijn uit 2008 biedt de Europese Unie een uitstekende gelegenheid om hierin het voortouw te nemen. Het strafrecht speelt een uiterst belangrijke rol bij het definiëren, vastleggen en handhaven van juridische begrenzingen van ons gedrag, wat van cruciaal belang is willen wij het vermogen om op onze planeet te gedijen, behouden.

Het voorstel van de Europese Commissie van december 2021 bevat een aantal belangrijke verbeteringen ten opzichte van de richtlijn van 2008. Een zelfstandige strafbepaling waarin ecocide verboden wordt ontbreekt echter in het voorstel. Deze omissie dreigt een grote gemiste kans te worden. Erkenning van ecocide als misdrijf in de richtlijn zou een essentiële "ondergrens" kunnen creëren voor economische activiteiten, waardoor milieubescherming

³ <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

⁴ <https://www.ipcc.ch/assessment-report/ar6/>

veel serieuzer aangepakt kan worden en er tegelijkertijd strategische innovatie en verandering mogelijk gemaakt kan worden.

Het is belangrijk om stil te staan bij het feit dat er in het verleden nieuwe misdrijven zijn ontstaan als reactie op situaties van voldoende ernst, waardoor strafbaar gedrag en strafrechtelijke sancties werden uitgebreid naar nieuwe terreinen. De internationale misdrijven **genocide** en **misdrijven tegen de menselijkheid** zijn in de jaren veertig van de vorige eeuw in een dergelijke context tot stand gekomen, toen de internationale gemeenschap getuige was van gruweldaden en deze met afschuw veroordeelde. Vandaag worden we geconfronteerd met een vergelijkbare urgentie als het gaat om de vernietiging van de natuurlijke leefwereld waarvan wij, als soort, samen met vele miljoenen andere soorten, volledig afhankelijk zijn. Bij ecocide is de kwade **opzet** misschien niet zo duidelijk als bij genocide, maar de **gevolgen** zijn minstens even schadelijk en gevaarlijk, niet alleen voor een volk, maar voor de gehele menselijke beschaving zoals wij die kennen, en voor veel van de vitale ecosystemen op Aarde.

Het Europees Parlement, de EU-agentschappen, het voorzitterschap, de betrokken werkgroepen en de vertegenwoordigers van de lidstaten, en met name diegenen die nog steeds sceptisch staan tegenover de bezorgdheid van het maatschappelijk middenveld over dit thema, zouden er goed aan doen om nota te nemen van de oproepen die uit verschillende richtingen te horen zijn:

1. de raadplegingsprocedure van de EU over de herziening van de milieucriminaliteitsrichtlijn, waarin 38% van de ondervraagden de erkenning van ecocide als misdrijf noemde⁵;
2. het dringende verzoek van jongeren⁶ en geloofsgemeenschappen⁷ alsmede burgerberaden⁸ in de afgelopen jaren om ecocide als misdrijf te erkennen;
3. de verklaring voor COP26 van het [International Corporate Governance Network](#), een wereldwijd netwerk van investeerders waarvan de leden meer dan de helft van 's werelds beheerde activa (59 biljoen dollar) beheren, waarin regeringen worden opgeroepen "internationaal samen te werken om ecocide strafbaar te stellen"⁹;
4. VN documenten en processen:

5

https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12779-Environmental-crime-improving-EU-rules-on-environmental-protection-through-criminal-law/public-consultation_en

6 Open letter to world leaders, Greta Thunberg et al 2020; Mock COP 2021; Conference of Youth, COP26 Glasgow 2021 (see Politics & Policy Making); Youth Environment Assembly, Nairobi 2022, Stockholm+50 Youth Task Force Global Policy Paper 2022.

7 Pope Francis 2019, Patriarch Bartholomew 2021, Alliance of Mother Nature's Guardians Declaration 2015. Faith for Earth Initiative (UN) Interfaith Statement, Stockholm 2022.

8 Citizens Climate Assembly, France 2020; Global Citizens Assembly, Glasgow 2022, Citizens Climate Assembly, Spain 2022.

9 <https://static1.squarespace.com/static/5ca2608ab914493c64ef1f6d/t/6220bced48f46148800c6901/1646312686146/ICGN+Statement+on+COP+26.pdf>

- a. Een recente verklaring die door 42 NGO's die lid zijn van ECOSOC is ingediend bij de Commissie Misdaadpreventie en Strafrecht van het UNODC, roept op tot de erkenning van ecocide als misdrijf¹⁰.
- b. In een gezamenlijke mondiale verklaring van de "Global Major Groups & Stakeholders" aan een VN-milieuconferentie staat te lezen dat "toevoeging van ecocide als vijfde misdrijf aan het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof een sterk preventief effect zou hebben op destructieve handelingen".
- c. Regionaal overleg voorafgaand aan de internationale milieubijeenkomst Stockholm+50 heeft een aantal keer gewezen op ecocide en de erkenning ervan als misdrijf aanbevolen.
- d. Inger Andersen, uitvoerend directeur van het UNEP, stelde onlangs in een openbare verklaring dat zij gelooft dat ecocide "zijn weg zal vinden naar het vocabulaire van de VN"¹¹.

Een onafhankelijk expertisepanel, bijeengeroepen door de Stop Ecocide Foundation, kwam in 2021 tot een consensus over een juridische definitie van ecocide¹², die wereldwijd veel politieke aandacht krijgt: *"het verrichten van onrechtmatige of moedwillige handelingen met de wetenschap dat er een aanzienlijke kans bestaat dat ernstige alsmede omvangrijke dan wel langdurige schade aan het milieu wordt toegebracht door deze handelingen."*

De discussie over de strafbaarstelling van ecocide vindt thans in ten minste 23 landen¹³ plaats op parlementair en/of regeringsniveau via moties, resoluties, parlementaire vragen, petitie, initiatiefnota's of volledige wetsvoorstellen: Bangladesh, Brazilië, Bolivia, België, Canada, Chili, Cyprus, Denemarken, Finland, Frankrijk, IJsland, Ierland, Luxemburg, Kenia, de Maldiven, Mexico, Nederland, Portugal, Samoa, Spanje, Zweden, het VK en Vanuatu. Het EU-parlement heeft in een aantal resoluties zijn steun uitgesproken voor de erkenning van ecocide als misdrijf¹⁴ en het European Law Institute werkt aan een EU-specifieke definitie van ecocide¹⁵.

De Belgische regering heeft, na een toezegging in haar vierjarenprogramma¹⁶ en de

¹⁰ https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_31/NGO_papers/ECN152022_NGO5_V2202671.pdf

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=GPEkrbGdpFo&feature=youtu.be>.

¹² <https://www.stopecocide.nl/de-juridische-definitie-van-ecocide>

¹³ <https://www.stopecocide.nl/politieke-discussie>.

¹⁴ <https://docs.google.com/document/d/1Eqs-4Jz28F6y0VKFLduDiShoi0QfP4XamDthAggreNU/edit>

¹⁵ <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/current-projects/current-projects/ecocide>

¹⁶ <https://www.stopecocide.earth/press-releases-summary/belgium-pledges-diplomatic-action-to-halt-ecocide-crime>

instemming van een grote meerderheid van haar parlement¹⁷, een groep deskundigen bijeengeroepen om de mogelijkheid te onderzoeken om ecocide op te nemen in het Belgische wetboek van strafrecht (dat momenteel voor het eerst sinds 1867 wordt herzien), en dit panel is nu tot de conclusie gekomen dat het wenselijk is om ecocide in dat wetboek op te nemen¹⁸, met een definitie die nauw aansluit bij die van het onafhankelijke expertisepanel.

Net als België heeft ook de EU op dit moment een unieke kans, nu zij bezig is met de herziening van de milieucriminaliteitsrichtlijn. Hoewel de afzonderlijke lidstaten van de Europese Unie milieudelicten (zoals verontreiniging) erkennen, wordt **ernstige en omvangrijke of langdurige schade** aan het milieu op dit moment nog niet strafbaar gesteld. Tenzij en totdat deze juridische en morele leemte met betrekking tot de ergste milieuschade wordt opgevuld, zal het een moeizame strijd blijven om zelfs die schade die reeds bij wet verboden is, adequaat aan te pakken. Erkenning van ecocide als misdrijf en harmonisatie van ecodidewetgeving op EU-niveau zal in alle lidstaten de bestaande milieuwetgeving - en de mate waarin deze wordt nageleefd - ondersteunen.

Het zal ook blijk geven van sterk leiderschap en betrokkenheid op het internationale toneel. De meest klimaatgevoelige landen ter wereld¹⁹ hebben er belang bij om de erkenning van ecocide op internationaal niveau te bevorderen, en de EU heeft de morele plicht hen te steunen door het voortouw te nemen; ons extractieve, op concurrentie gerichte economisch model is immers rechtstreeks van invloed op hun benarde toestand. Dit is niet het moment om achterover te leunen en toe te kijken wat er elders gebeurt. Het is het moment om op te staan, om verantwoordelijkheid te nemen, en om met de steun van het Europees Parlement nieuwe juridische wegen in te slaan.

Concluderend: de internationale gemeenschap is in niet mis te verstane bewoordingen gewezen op de dringende noodzaak om maatregelen te nemen die in verhouding staan tot de mondiale crisis waarmee we worden geconfronteerd. **De erkenning van ecocide als misdrijf in de context van de herziening van de milieucriminaliteitsrichtlijn van 2008** zal bestaande wetgeving ondersteunen en een cruciaal juridisch instrument aanreiken dat momenteel ontbreekt. Het zal blijk geven van leiderschap en compassie, een morele en juridische ondergrens creëren en een broodnodige leidraad vormen voor CEOs en beleidsmakers in deze kritieke periode, aangezien de economische en beleidsbeslissingen die nu worden genomen niet alleen gevolgen zullen hebben voor onszelf en onze dierbaren, maar ook voor miljoenen soorten en vele, vele generaties in de toekomst.

17

<https://static1.squarespace.com/static/5ca2608ab914493c64ef1f6d/t/61a9f38c9313dc3f9a424125/1638527885152/9e4a8167f6e6cafcdb7192603e5d13754ce85030.pdf>

18 https://ft.larcier.be/publications/ft_2022-fr/ft_2022_18-fr/ft2022_18p297

19 Vanuatu, Samoa, Bangladesh: <https://youtu.be/JHYf89GH2d0>

Daarom nodigen wij de Europese Unie uit om deze strategische kans te benaderen als de krachtigste - en misschien wel de meest bepalende – nalatenschapskwestie van onze tijd.

www.stopecocide.earth

De **Stop Ecocide Foundation** is gevestigd in Nederland en heeft een charitatieve (ANBI) status.

Adres: Nieuwe Herengracht 18, 1018 DP Amsterdam, NL. **KvK:** 76532054.

The Stop Ecocide Foundation is a partner organisation of:

Stop Ecocide International, a UK non-profit company registered in England & Wales.

Registered address: Willow Court, Beeches Green, Stroud, GL5 4BJ, UK. **Registered company number:** 10830859